

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
TEISĖS GRUPĖ

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SMURTINIAIS NUSIKALTIMAIS PADARYTOS
ŽALOS KOMPENSAVIMO ĮSTATYMO NR. X-296 PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTO (toliau – Projektas)
(TAP-19-342; TAIS NR. 119-2308)**

2019-03-14 Nr. NV-726

Vilnius

Įvertinę Projekto atitiktį įstatymams ir teisės technikos reikalavimams, teikiame šias pastabas:

1. Projektu keičiamo Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymo (toliau – įstatymas) II skyriuje siūloma įtvirtinti smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo valdymo sistemą, atskirai apibrėžiant konkrečių institucijų funkcijas. Siekiant užtikrinti tinkamą Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkte įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų koordinuoti ministerijų ir kitų Vyriausybės įstaigų veiklą įgyvendinimą, taip pat Vyriausybės įstatymo 22 straipsnio 8 ir 9 punktų realizavimą paprastai (t.y. išskyrus išimtinius, pagrįstus atvejus) *įstatymuose neturėtų būti*: 1) *dėstomos* ministerijų, įstaigų prie ministerijų *veiklos funkcijos* (Civilinio kodekso 2.46 straipsnyje, Biudžetinių įstaigų įstatymo 6 straipsnyje numatyta, jog juridiniai asmenys savo veikloje vadovaujasi įstatais (nuostatais); Civilinio kodekso 2.47 straipsnyje, Biudžetinių įstaigų 6 straipsnyje įtvirtinta, kad būtent įstatuose (nuostatuose) turėtų būti nurodomi juridinio asmens veiklos tikslai, biudžetinės įstaigos veiklos tikslai ir funkcijos); 2) *nurodomi konkretūs* Vyriausybei atskaitingi *subjektai*, atliksiantys tam tikras funkcijas ar pan., o vietoje to vartojama „Vyriausybės įgaliotos institucijos“ formuluotė (kartu žr. ir įstatymo 9, 10 straipsnius ir kt.). Pažymėtina, kad įstatymuose nurodant detalias ministerijos funkcijas, paneigiama Vyriausybės kompetencija tvirtinti ministerijų nuostatus, apibrėžti jų funkcijas, taip pat sukuriamą situaciją, kai tam tikros funkcijos turinys gali būti keičiamas ar funkcija gali būti perduodama kitai įstaigai, tik atitinkamai koreguojant įstatymus. Tokia praktika gali būti vertinama ir kaip ribojanti Konstitucijos 94 straipsnio 3 punkte įtvirtintų Vyriausybės įgaliojimų koordinuoti ministerijų veiklą realizavimą. Be kita ko, atkreiptinas dėmesys, jog Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra nurodęs, kad įstatymais turi būti reguliuojami svarbiausi visuomenės gyvenimo klausimai (asmens teisių ir laisvių ribojimai, mokesčiai, už nusikalstamas veikas skiriamos baudos ir pan.). Abejotina, ar

siūlomos įtvirtinti institucijų funkcijos laikytinos svarbiais visuomenės gyvenimo klausimais, kad būtų reglamentuojamos įstatymų lygmeniu. Remiantis tuo, kas išdėstyta ir siekiant išvengti Vyriausybei suteiktų įgaliojimų suvaržymų, užtikrinti teisės aktų hierarchiją ir ekonomiškumo principą atitinkančią teisėkūrą, siūlytume iš esmės koreguoti įstatymo II skyrių pagal aukščiau pateiktus pastebėjimus, vertinant be kita ko, ir šios išvados 4 pastabos kontekste.

2. Pagal Biudžeto sandaros įstatymo 2 straipsnio 16 dalį programa – strateginio ir (arba) metinio veiklos plano, parengto pagal Vyriausybės patvirtintą Strateginio planavimo metodiką, dalis, skirta asignavimų valdytojo strateginiam tikslui įgyvendinti, kurios asignavimai gali būti planuojami iš: 1) konkrečios valstybės biudžeto arba savivaldybės biudžeto pajamų dalies, kurios panaudojimo apimtis ir paskirtis nurodyta įstatyme, Vyriausybės nutarime ar savivaldybės tarybos sprendime; 2) biudžetinių įstaigų pajamų; 3) kitų valstybės biudžeto, įskaitant Europos Sąjungos finansinės paramos ir kitos gaunamos tarptautinės finansinės paramos lėšas, ir (arba) savivaldybių biudžetų lėšų; 4) kitų teisėtai gautų lėšų. Atsižvelgiant į tai, pateiktini argumentai, kodėl atsisakoma Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos siejimo su strateginiu veiklos planu (įstatymo 15 straipsnis), taip pat nėra apibrėžta, kodėl valstybės biudžeto asignavimai neturėtų būti naudojami vadovaujantis įstatymu (šio straipsnio 3 dalis).

3. Siūlytina įstatymo 15 straipsnio 3 dalį įvertinti sistemiškai (ar tikslinga išskirti išimtį) su Biudžeto sandaros įstatymo 32 straipsniu, reguliuojančiu asignavimų naudojimą ir grąžinimą. Pagal šį straipsnį, metams pasibaigus, asignavimų valdytojai ir jiems pavaldžios biudžetinės įstaigos, ministrų valdymo sričių įstaigoms, vykdančioms atitinkamo asignavimų valdytojo programas, pavaldžios biudžetinės įstaigos ir kiti subjektai disponuojamose sąskaitose esančias biudžeto lėšas, skirtas programoms finansuoti, *išskyrus* politinėms partijoms paskirstytus valstybės biudžeto asignavimus ir nepanaudotas įmokėtas *šio Įstatymo 2 straipsnio 16 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytas lėšas*, naudojamas atsižvelgiant į šio Įstatymo 14 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatas, grąžina ne vėliau kaip iki sausio 10 dienos. Kartu įstatymo 15 straipsnyje turėtų būti sukonkretinta, kaip bus vertinamas terminas „metams pasibaigus“.

4. Vertinant įstatymo II skyriuje išskiriamas institucijų funkcijas „valdant smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą“, nėra apibrėžta, ką apima „valdymo“ turinys, be to, kaip tai dera su Vyriausybės ir ministerijų, įstaigų prie ministerijų funkcijomis, įtvirtintomis Vyriausybės įstatyme, pvz., ministerijai priskirta formuoti valstybės politiką, taip pat organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą ministrui pavestose valdymo srityse.

Be kita ko, atkreipiame dėmesį ir į tai, kad aptariamuose įstatymo 4-6 straipsniuose pateikiamos nuorodos „atlieka kitas šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas“, „susijusių teisės aktų“ teisiniu požiūriu nekuria pridėtinės vertės. Sistemiškai vertinant siūlomų funkcijų apimtis, taip pat nėra apibrėžta, kodėl informavimo apie žalos kompensavimą funkcija yra

dubliuojama. Kartu pastebime, kad įstatymo 6 straipsnio 3 punkto nuoroda „įgyvendina valstybės reikalavimo teises, nustatytas šio įstatymo 13 straipsnyje“ nėra tiksli ta apimti, kad konkrečios teisės įstatymo 13 straipsnyje nėra nurodytos.

5. Siūlome įstatymo aiškinamajame rašte detaliau pagrįsti pasirinktas valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimo alternatyvas (įstatymo 14 straipsnis), kadangi siūlomu reguliavimu sudaromos prielaidos išieškojimą vykdyti ne tik teismo tvarka.

Vertinant įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 4 punktą, nėra apibrėžta, iš kokio subjekto (subjektų) ir kokiais atvejais bus perimamos išieškotojo teisės.

Mūsų nuomone, nėra aiškus aptariamo straipsnio 1 dalies 5 punkto santykis su šio straipsnio 1 dalies 3 punktu, t.y., ar tai fakultatyvus veiksmas, atliekamas kartu su 3 punkte nurodytu, ar atskiras. Be to, turėtų būti pateikti pavyzdžiai kokių priešpriešinių reikalavimų atveju būtų daromas įskaitymas – šalpos, nedarbingumo, pensijos išskaitos ar kt. Kartu turėtų būti įvertintos socialinės pasekmės, jeigu iš nurodytų šaltinių būtų galima daryti įskaitymą (kokia suma/dalimi).

Įstatymo 14 straipsnio 2 dalies nuoroda, kad valstybės reikalavimo teisės būtų įgyvendintos per kuo trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau, nėra apibrėžta tuo aspektu, kad nežinoma, kurio subjekto atžvilgiu šis principas bus taikomas – fondo ar asmens iš kurio bus išieškoma. Mūsų nuomone, tai turės įtakos pasirinktoms priemonės ir galbūt pasekmėms.

Siūlome įvertinti, ar apskundimo tvarka neturėtų būti numatoma ir dėl aptariamo straipsnio 1 dalies 5 punkto, kadangi šiuo atveju taip pat bus priimamas tam tikras sprendimas.

6. Įstatymo 14 straipsnio 4 dalyje turėtų būti nurodyta, kad atitinkamas subjektas nustato valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo tvarką, t.y., neteikiant nuorodos į konkretaus aprašo pavadinimą. Kartu šioje normoje tikslinga patikslinti, kad atitinkamas subjektas nustatys tik pagal šį įstatymą įgyvendinamos valstybės reikalavimo teisės įgyvendinimo tvarką, kadangi kiti įstatymai gali kitaip tokio pobūdžio teisinius santykius reglamentuoti (pagal savo sritį).

7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. balandžio 25 d. pasitarimo protokole Nr. 19 (4 klausimas), svarstant smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistemos tobulinimo kryptis, buvo numatyta išmokėtų kompensacijų išieškojimo vykdymą perduoti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai, o ne Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai, kaip siūloma įstatyme (13 straipsnis). Atsižvelgiant į tai, Projekto lydimajame medžiagoje turėtų būti pateikti argumentai dėl siūlomos reguliavimo apimties, vertinant tai, kad tik derinimo pažymoje nurodoma, kad Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba nepritaria naujų funkcijų priskyrimui.

8. Siekiant užtikrinti reguliavimo aiškumą, turėtų būti suvienodintos šios nuorodos: „įstatyme nustatytos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sąlygos“ (10 straipsnis), „šio įstatymo 8 straipsnyje nurodytas sąlygas patvirtinantys dokumentai“ (9 straipsnis).

Įstatyme taip pat turėtų būti nuosekliai vartojama ta pati formuluotė, apibrėžianti tuos pačius dokumentus: prašymas, prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą; prireikus įsivedant atitinkamą trumpinį.

9. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nėra nurodytos konkrečios valstybės reikalavimo teisės (kartu žr. 5statymo 12 straipsnio 3 dalį), atitinkamai tikslintina šio straipsnio 3 dalis. Aptariamoje normoje taip pat turėtų būtų patikslinta, pvz., pateikiant blanketinę nuorodą į šio straipsnio 1 dalį, kas laikoma konkrečiais valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo būdais. Kartu pažymime, kad nėra apibrėžta, kaip suprantamas minėto straipsnio 5 dalyje išskiriamas „valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo procesas“.

10. Vertinant įstatymo 2 straipsnio 4 dalį, pažymėtina, kad sąvokos apibrėžtyje nedera įtvirtinti teisės normų, kurios pagal savo esmę nelaikytinos apibrėžtimi (antras sakiny).

11. Mūsų nuomone, nėra tikslinga įstatymo 2 straipsnyje išskirti sąvokos „nuo smurtinio nusikaltimo mirusio asmens išlaikytinis“, kadangi ši kategorija minima tik šio straipsnio 3 dalyje.

12. Pastebėtina, kad įstatymo 2 straipsnyje pateikta sąvoka „Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos vykdytojas“ iš esmės apibrėžiama per institucijų funkcijas, kurios dėstomos įstatymo II skyriuje. Be to, atkreiptinas dėmesys į tam tikrus netikslumus, kadangi sąvokos apibrėžtyje išskiriamas Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos įgyvendinimas, kuris nenurodytas įstatymo 8 straipsnyje, be to, minėtame straipsnyje minimas ir kitų įstatymų pavestų funkcijų vykdymas, tuo tarpu definicijoje nukreipiama tik į aptariamą įstatymą.

13. Mūsų nuomone, įstatymo IV skyriaus pavadinimas nevysiškai atspindi šiame skyriuje dėstomų straipsnių reguliavimo turinį. Analogiška pastaba taikytina ir šio įstatymo V skyriui.

14. Siūlome įvertinti, ar iš tiesų proporcinga asmens duomenų saugojimo terminus nustatyti įstatymo lygmeniu (žr. įstatymo 14, 19 straipsniai) , ar nebūtų pagrįsta tai reguliuoti žemesnės teisinės galios teisės aktuose, vertinant, be kita ko, Dokumentų ir archyvų įstatymo reguliavimo kontekste, taip pat siekiant užtikrinti reguliavimo stabilumą ir vengiant galimų techninių pakeitimų ateityje. Mūsų nuomone, siūlomos nuostatos dėl dokumentų sunaikinimo savo turiniu yra savaime suprantamos, todėl laikytinos perteklinėmis.

15. Pažymime, kad kartu su terminu „nedelsdamas“ (įstatymo 17 straipsnio 3 dalis) būtų tikslinga nurodyti ir šį terminą apibūdinantį galimą maksimalų dienų skaičių (pvz., nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 1 darbo dieną).

16. Įstatyme siūloma nustatyti (pvz., 18 straipsnis), kad tam tikri veiksmai atliekami Vyriausybės nustatyta tvarka, tačiau, siekiant neapriboti Vyriausybės diskrecijos, siūlome palikti alternatyvą – nurodyti Vyriausybę ar jos įgaliotą instituciją, be kita ko, užtikrinant teisėkūros ekonomiškumą.

17. Atkreipiame dėmesį, kad pagal Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijų, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 1R-298, 6.1 papunktį Pirmą kartą tekste minimas teisės akto, institucijos, pareigų ir pan. pavadinimas negali būti trumpinamas, o ne pirmą kartą minimi pavadinimai, kurie prasideda žodžiais „Lietuvos Respublika“, pirmą kartą parašius visą pavadinimą, toliau gali būti rašomi be žodžių „Lietuvos Respublika“. Atsižvelgiant į tai, tikslintina nuorodą dėl pareigų pavadinimo. Kartu pažymime, kad įstatymo 10 straipsnio 3 dalyje perteklinis žodis „įgyvendinti“.

18. Projekto aiškinamajame rašte siūlome atsisakyti nuorodų į Vyriausybės protokolinius sprendimus, kurių turinys ir priėmimo motyvai nėra reikšmingi Seimui pristatant siūlomas teisinio reguliavimo priemones. Kartu atkreipiame dėmesį, kad aiškinamajame rašte (paskutiniame puslapyje) dokumento rengėjas nėra nurodomas.

Teisės grupės vyresnioji patarėja

Eglė Gasiūnaitė

Eglė Gasiūnaitė, tel. 8 706 63 766, el. p. egle.gasiunaite@lr.lt

Eglė Izokaitytė, tel. 8 706 63832, el. p. egle.izokaityte@lr.lt